

Istraživanje

STAVOVI GRAĐANA I REAKCIJA
DRŽAVE NA EPIDEMIJU COVID-19

COVID-19

Dr TATJANA MAMULA NIKOLIĆ

Mr MIRJANA NEĆAK

April, 2020

Istraživanje i analiza: Uticaj pandemije COVID – 19 na živote građana, ekonomsku sliku države kao i stavove po pitanju reakcije države na pandemije

Istraživanje je rađeno za potrebe pisanja rada istraživačkog i naučnog rada tima iz Srbije zajedno sa istraživačima iz Crne Gore. Istraživanje je nezavisno i samofinansirano. Istraživački rad će pružiti komparativnu analizu stavova građana Srbije i Crne Gore o uticaju pandemije COVID–19 na živote građana, njihove navike u potrošnji kao i namere potrošnje u budućnosti, ekonomsku sliku države kao i stavove po pitanju reakcije države na pandemiju. U ovom izveštaju pokriven je samo deo tema a drugi deo prikazaće komparaciju navika potrošnje građana Srbije i Crne Gore sa evropskim zemljama.

Sa ciljem komparativne analize uticaja pandemije COVID-19 na svest i navike građana, te njihovih stavova po pitanju uticaja COVID–19 na ekonomske aktivnosti zemlje i državni odgovor na pandemiju, sprovedeno je istraživanje tokom druge polovine aprila 2020. u Crnoj Gori i Srbiji.

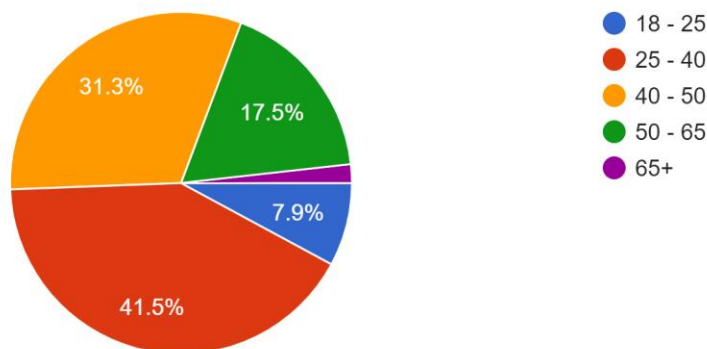
Autori istraživanja za Srbiju su Dr Tatjana Mamula Nikolić, profesor i konsultant i Mr Mirjana Nećak, istraživač.

1. Uzorak i percepcija o trenutnoj situaciji u državi

U Srbiji je rađeno online istraživanje na uzorku od 508 ispitanika u drugoj polovini aprila.

41.5% ispitanika je starosne dobi od 25-40 godina (milenijalsi ili Y generacija), dok je 31.3% ispitanika između 40-50% (X generacija), zed populaciju predstavlja 7.9% ispitanika, 17.5% predstavlja populaciju između 50 i 65 godina i deset ispitanika (1.8% uzorka) koji su stariji od 65 godina.

Starosna dob
508 responses

Većina uzorka ispitanih građana ima završenu visoku stručnu spremu, njih 48.6% dok 22% uzorka ima završenu srednju školu.

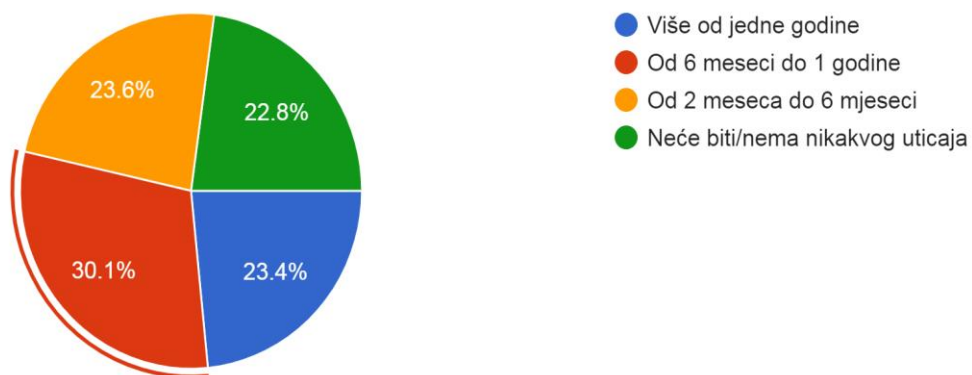
Više od polovine građana Srbije, njih 51.8%, reklo je da je zadovoljno trenutnim prihodima domaćinstva, a 48.2% ispitanika nije zadovoljno svojim trenutnim prihodima.

61.6% ispitanika je zaposleno dok je 15.4% ispitanika istaklo da su zaposleni ali ne rade usled pandemije COVID-19. Takođe, 54% zaposlenog uzorka je iz privatnog sektora, 16% su vlasnik ili vlasnica firme, dok je 20.3% iz javnog sektora.

Ispitanici su istakli, njih 23.4% da će pandemija COVID-19 uticati na njihove porodične budžete više od jedne godine dok je 30.1% ispitanika reklo da će uticati više od 6 meseci a manje od godinu dana. 22.8% ispitanika je reklo da pandemija neće uticati na njihove porodične budžete.

Prema vasem misljenju koliko dugo ćete osećati uticaj COVID 19 na Vaše kućne finansije?

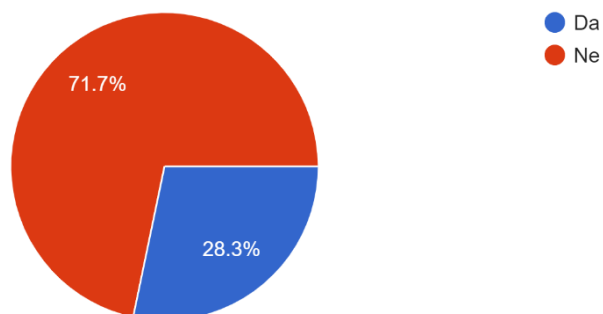
508 responses

Od ukupnog broja ispitanika njih 28.3% strahuje da će zbog pandemije izgubiti posao dok 71.7% se ne boji takvog scenarija.

Da li se bojite da ćete zbog COVID 19 pandemije ostati bez posla u narednom periodu?

428 responses

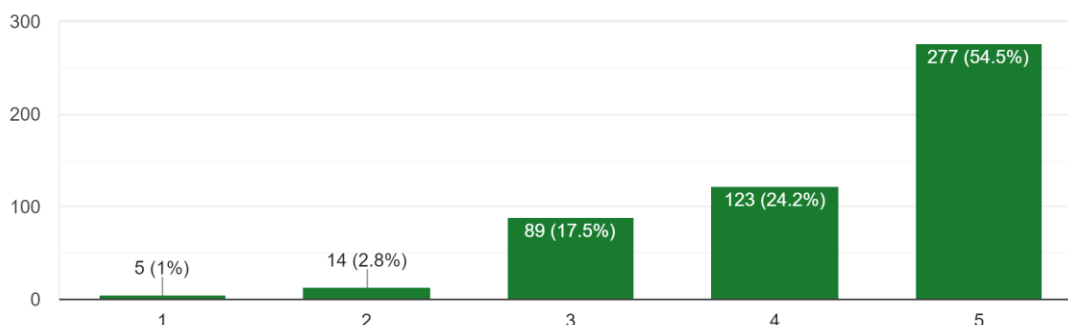

2. Odgovori građana - uticaj pandemije COVID-19 na ekonomske aktivnosti u Srbiji

Građani su imali mogućnost da ocene uticaj COVID-19 na ekonomske aktivnosti u Srbiji na skali od 1 do 5 (gde je 1 nije uticala a 5 uticala u značajnoj meri). Više od polovine građana Srbije mišljenja je da je pandemija COVID-19 u značajnoj meri uticala na ekonomske aktivnosti u Srbiji tj. njih 54.5%, dok je 24.2% navelo da je uticalo na ekonomske aktivnosti u Srbiji. Svega 3.8% građana smatra da pandemija COVID-19 uopšte nije ili je malo uticala na ekonomske aktivnosti u Srbiji. Dakle, 78.7% građana smatra da je imala uticaj na ekonomsku aktivnost.

Koliko je COVID 19 pandemija, po Vašem mišljenju, uticala na ekonomske aktivnosti vaše zemlje?

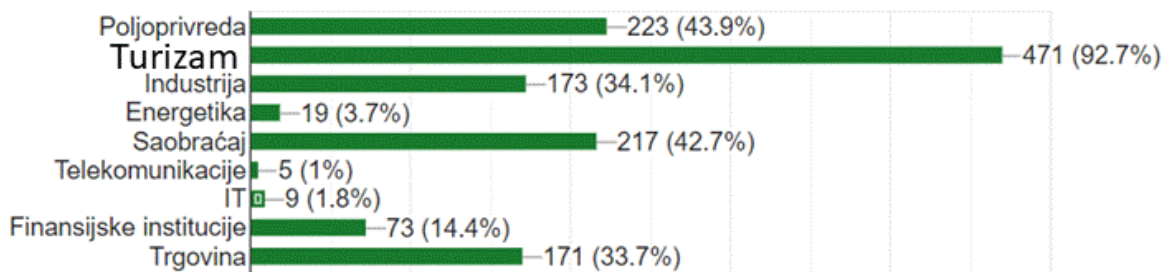
508 responses

Prema mišljenju građana Srbije, na pitanje koji su najugroženiji sektori usled pandemije COVID-19, (imali su mogućnost odabira maksimalno 3 sektora), prepoznati su sledeći sektori: Turizam (uključujući i ugostiteljske objekte) 92.7%, poljoprivreda 43.9%, industrija sa 43.1%, saobraćaj 42.7% građana, te trgovina 33.7%. Građani su prepoznali i sektor finansijskih institucija i energetike kao najugroženije sektore.

Koji sektori u državi su najugroženiji usled pandemije Covid 19? (oznaciti najviše 3 odgovora)

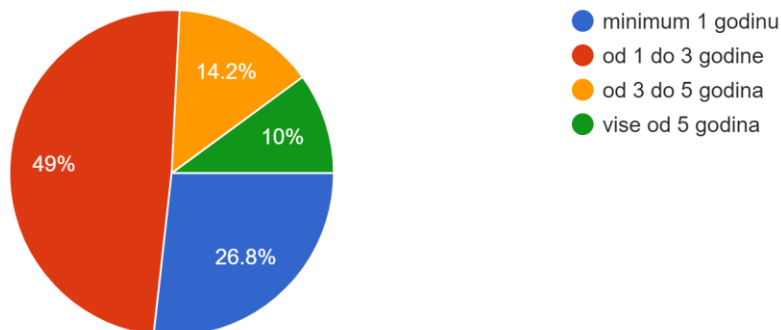
508 responses

Većina građana Srbije (49%), obuhvaćena ovim istraživanjem, veruje da će srpskoj ekonomiji trebati od jedne do tri godine da se oporavi od negativnih trendova izazvanih pandemijom COVID-19, dok je 26.8% mišljenja da će trebati maksimalno godina dana. Sa druge strane 10% smatra da će ovaj proces trajati više od 5 godina a za 14.2% to je period od tri do pet godina.

Po Vašem mišljenju, koliko će trebati ekonomiji da se oporavi od negativnih trendova izazvanih COVID 19?

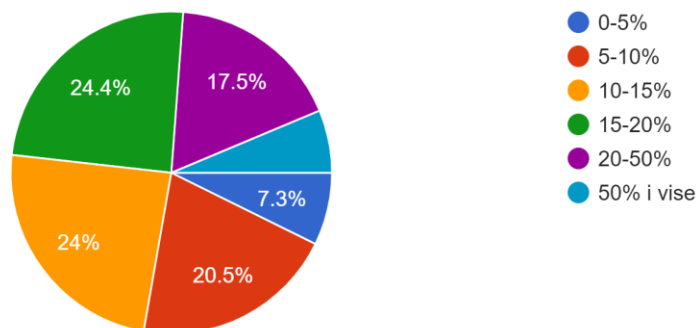
508 responses

Na pitanje da li će i uolikoj meri pandemija COVID–19 uticati na stopu nezaposlenosti, 24.4% građana Srbije veruje da se broj nezaposlenih neće uvećati više od 10-15%, dok je 24% ispitanika stava da će se povećati od 10-15%, a 17.5% smatra da će se povećati između 20-50%, njih 20.5% ispitanika smatra da će se nezaposlenost uvećati za 5-10%, a samo 7.3% ispitanika smatra da će se povećati do 5%.

Po Vašem mišljenju, koliko se može u procentima uvećati stopa nezaposlenosti u vasioj zemlji pod uticajem COVID 19?

508 responses

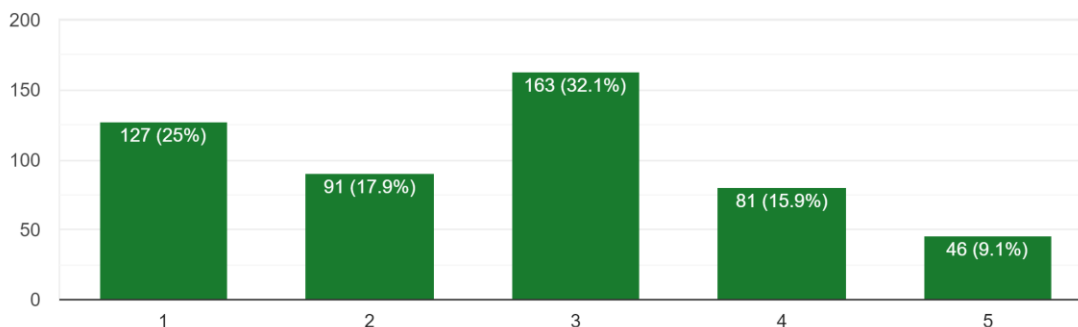

U cilju očuvanja privrede, koja je na najvećem udaru u doba pandemije COVID-19, uvedeni su paketi sanacionih mera. Građani su u najvećoj meri ocenili ove mere kao osrednje (njih 32.1%),

njih 25% je veoma zadovoljno i zadovoljno sa ovim merama dok je 25% građana veoma nezadovoljno.

Vaše zadovoljstvo uvedenim ekonomskim merama od strane državnih institucija u cilju očuvanja privrede?

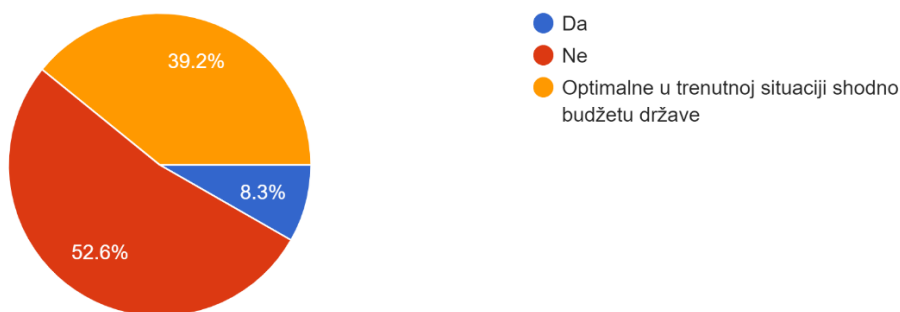
508 responses

Vežano za mere ekonomske sanacije privrede, na pitanje da li mislite da su uvedene mere za očuvanje privrede od strane nadležnih organa dovoljne u novonastalim uslovima kako bi se sačuvala nacionalna ekonomija, podeljeno je mišljenje između onih koji imaju negativan stav i onih koji misle da su optimalne u trenutnoj situaciji shodno budžetu Srbije. Tako je 39.2% građana reklo da su optimalne dok je 52.6% građana reklo da su nedovoljne. Svega 8.3% ispitanika je zadovoljno uvedenim merama.

Da li mislite da su uvedene mere za očuvanje privrede od strane državnih institucija dovoljne u novonastalim uslovima kako bi se sačuvala nacionalna ekonomija?

508 responses

Takođe, ispitanici su imali mogućnost da predlože određene mere koje bi se mogle implementirati u narednom periodu u cilju očuvanja i sanacije privrede usled COVID-19. Neke od mera su sledeće:

- ⇒ Finansiranje i kreditne olakšice malim i srednjim preduzećima, sa posebnim akcentom na poljoprivredu, saobraćaj i usluge;

- ⇒ Kreditne linije u komercijalnim bankama koje bi imale povoljnije kamatne stope i duži grace period;
- ⇒ Pomoć malim poljoprivrednicima u otkupu njihovih proizvoda, oslobađanje od poreza, pomoć pri nabavci materijala i mehanizacije;
- ⇒ Umanjenje poreza za period trajanja vanrednog stanja za zanatlije, frizere, male trgovce;
- ⇒ Pojačati promociju, otkup i distribuciju domaće proizvodnje, posebno prehrambenih proizvoda, direktna davanja u vidu podsticaja za kupovinu robe domaćeg porekla;
- ⇒ Smanjenje stope PDV kao i drugih poreskih stopa u cilju olakšanja poslovanja nakon pandemije COVID-19;
- ⇒ Subvencija za zapošljavanje; Obuke za prekvalifikacije;
- ⇒ Umetnici bi trebalo da dobiju finansijsku pomoć.

U ovom delu treba naglasiti da je veliki broj ispitanika naveo da treba raditi na promociji nacionalnih proizvoda kao i podizanju svesti građana o kupovini domaćih proizvoda.

3. Odgovori građana - reakcije države

Istraženi su i stavovi građana u odnosu na reakcije države na pojavu epidemije COVID-19. Posebna pažnja usmerena je na ograničavajuće mere koje je država uvela, način na koji je to uradila i buduće posledice. Isto tako, analizirano je kako je epidemija uticala na politička kretanja u državi.

Prvi slučaj zaraze COVID-19 virusom u Srbiji se pojavio 06.03.2020. Vanredno stanje uvedeno je u Srbiji 15. marta, a od tada je sprovedena delimična zabrana kretanja, dok je starijima od 65 godina, odnosno 70 godina u seoskim naseljima zabranjen izlazak iz stanova i kuća. Ove mere su postepeno relaksirane pa su tako građani stariji od 65 godina imali mogućnost da obave neophodnu kupovinu namirnica u ranim jutarnjim časovima od 4h ujutru do 7h ujutru, a od 21. aprila imaju i mogućnost izlaska u šetnju u vreme kada je ostalim stanovnicima zabranjeno kretanje.

Stupanjem na snagu vanrednog stanja zatvorene su državne granice osim za državljane, diplomate i strance koji imaju boravišnu dozvolu, da bi proglašenjem epidemije 20. marta granice bile potpuno zatvorene za putnički saobraćaj. Aerodromi su zatvoreni za putnički saobraćaj, a u državu se moglo ući samo specijalnim letovima Vlade Srbije. Za putnike koji su stigli u Srbiju važio je karantin prvo od 14 dana pa je produžen na 28 dana. Od 20. marta je ukinut javni međugradski prevoz u Srbiji, a u Beogradu je 22. marta potpuno ukinut javni prevoz.

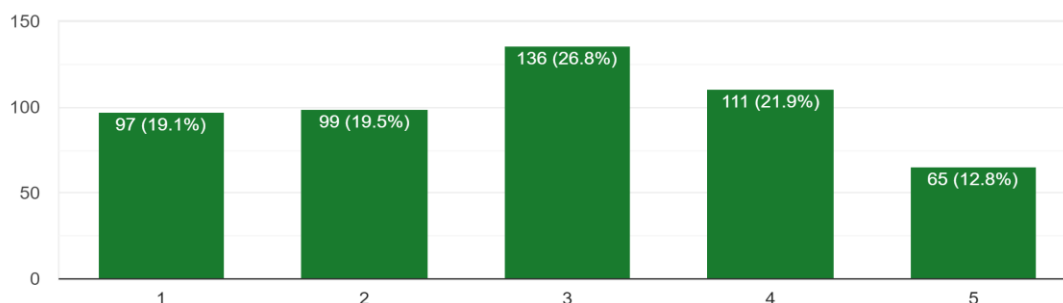
Građani koji su učestvovali u istraživanju, upitani su da ocene reakcije države na uvedene mere za sprečavanje epidemije COVID-19, a njih 34.7% izrazilo je da su veoma zadovoljni i zadovoljni, dok je njih 38.6 veoma nezadovoljno i nezadovoljno.

Na pitanje da li smatraju da su mere bile previše rigorozne njih 55.1% odgovara da nisu, a 44.9% smatra da su previše rigorozne.

Kao razlog zašto smatraju da su mere previše rigorozne najveći broj ispitanika je pomenuo rigorozan "policijski čas" kao i zabranu kretanja starijim osobama od 65 godina, izolaciju od 28 dana, nepotrebni vikendi zabrane kao i višednevne zabrane kretanja. S druge strane deo ispitanika je rekao da bi uveo i rigoroznije mere.

Ocenite Vaše zadovoljstvo reakcijom države i merama uvedenim sa ciljem sprečavanja širenja COVID 19?

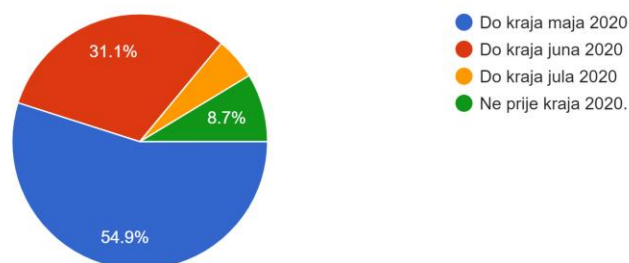
508 responses

Da mere neće potrajati duže od kraja maja smatra 54.9% ispitanika, skoro trećina kaže da će biti produžene do kraja juna (31.1%), dok je samo 8.7% onih koji smatraju da će mere ostati na snazi čak do kraja 2020. godine te ne očekuju normalizaciju stanja do tada.

Po Vašem mišljenju, kada bi se moglo očekivati popuštanje mera i donekle normalizovanje života?

508 responses

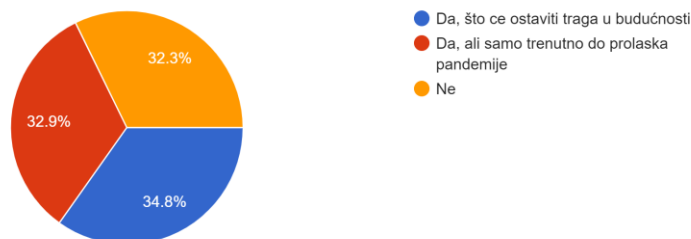
Poseban fokus istraživanja odnosio se i na dugoročnu ulogu države u društvu te njenu ideološku poziciju i jačanje uloge države na tržištu i u političkom i javnom životu građana, što se postavlja kao dilema u svim zemljama Evrope. Na pitanje da li smatraju da je država kao sistem ojačala i dobila mnogo veću ulogu i uticaj na građane i privredu usled krize izazvane epidemijom, građani su imali podeljena mišljenja. Njih 34.8% odgovorilo je potvrdno na ovo pitanje i veruje da će to ostaviti posledice na ulogu države u društvu i u budućnosti. Ipak, 32.9% ispitanika koji su potvrdno odgovorili smatraju da je to samo posledica krize te da neće ostaviti dugoročne posledice, odnosno da će se stanje normalizovati nakon krize. Njih 32.3% kaže da država nije ojačala svoju ulogu. Dakle 67.7% građana izrazilo je bojazan da će ovakva situacija ojačati položaj države.

60.5% građana smatra da se epidemija COVID-19 zloupotrebljavala u političke svrhe, a samo 9.8% smatra da se nije zloupotrebljavalo, dok 29.7% ispitanika je izjavilo da se epidemija COVID-19 delimično zloupotrebljavala u političke svrhe.

24.8% ispitanika smatra da je epidemija COVID-19 stavila političke sukobe u drugi plan, a 39.4% smatra da nije stavila političke sukobe u drugi plan.

Da li smatrate da je država kao sistem ojačala i dobila mnogo veću ulogu i uticaj na građane i privredu usled COVID 19 pandemije?

508 responses

4. Odgovori građana - rast zaduženja i javne potrošnje

Da će produžavanje ovih mera i kriza izazvana epidemijom uz neplanirane javne rashode, u značajnoj meri uticati na planiranje budžeta za sledeću godinu i prouzrokovati nova zaduživanja države potvrdilo je čak 89.2% građana.

Kako bi očuvala i sanirala javne finansije država bi trebalo da uvede posebne mere. Prema mišljenju građana, koji su imali mogućnost da klasifikuju 3 najznačajnije mere, to se odnosi najviše na smanjenje tekućih troškova države (47.4%), na drugom mestu sa 45.9% odgovora jeste dodatno zaduživanje države, dok 32.1% građana smatra da je potrebno da dođe do otpuštanja u javnom sektoru. Njih 27.2% smatra da mora doći do smanjenja investicionih aktivnosti. Neki od ispitanika naveli su i sledeće preporuke: država mora smanjiti plate i rahode funkcionera dok su neki ispitanici naveli smanjenje korupcije, potrebna je promocija domaće proizvodnje od strane države i korišćenje domaćih proizvoda od strane potrošača te povećanje izvoza a ne uvoza hrane.

Koje bi mogle biti mere država u narednim godinama kako bi sanirale javne finansije?

508 responses

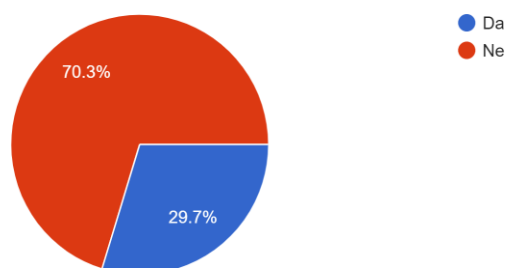

Kada je u pitanju komunikacija države sa građanima tokom epidemije i predstavljanje mera, građani su iskazali visok stepen nezadovoljstva radom nadležnih institucija. Na pitanje da li je država na pravi način komunicirala sa građanima sve informacije vezane za COVID-19, samo je 29.7% ispitanika potvrdno odgovorilo, dok njih 70.3% smatra da komunikacija nije bila dobra.

Obrazlažući svoje stavove jedan deo ispitanika je rekao da ima dovoljno informacija a veći deo ispitanika je istakao nedostatak informacija, nejasne i nepotpune informacije, nedovoljno informacija za gradove iz unutrašnjosti, te deo građana smatra da je sve previše politizovano. Ti stavovi građana dodatno pomažu u razumevanju prethodno iznetih stavova da je skoro polovina ispitanih građana izrazila nezadovoljstvo merama kao i nalaz da je svega 8.3% ispitanika zadovoljno uvedenim ekonomskim merama.

Da li država na pravi način komunicira sa građanima sve informacije vezane za COVID 19?

508 responses

Zaključak

Virus COVID-19 koji je na globalnom nivou u relativno kratkom vremenskom roku izmenio način na koji funkcionišu i društvo i ekonomija iz temelja je izmenio živote ljudi. Svuda u svetu države su uvodile manje ili više rigorozne preventivne mere. Ove mere su donele promene za koje se predviđa da će zauvek promeniti način na koji će građani i društvo funkcionisati u budućnosti. Ostaje pitanje koliko će mere uticati na promenu životnih navika ljudi u Srbiji? Nalazi pokazuju da je više od polovine građana i dalje zadovoljna приходима u svom domaćinstvu, ali skoro trećina građana strahuje da će izgubiti posao. Skoro polovina ispitanih građana pokazala je nezadovoljstvo uvedenim merama tokom epidemije COVID-19, a više od polovine građana nezadovoljno je uvedenim ekonomskim merama.

Ono što je primetno je novi trend lokalizacije koji se pojavljuje kroz izjave građana o potrebi fokusa države ka promociji nacionalnih proizvoda i jačanja svesti građana za kupovinom domaćih proizvoda. Posledice mera sprovedenih na malim i mikro preduzećima su već vidljive, a tek se očekuje da se vide razmere sprovedenih mera na njihovo poslovanje i opstanak u narednom periodu. Mali procenat ispitanika je zadovoljan uvedenim ekonomskim merama, te je neophodno u narednom periodu dodatno raditi na jačanju konkretnih mera za očuvanje privrede i poslovanja posebno mikro, malih i srednjih preduzeća.

Pandemija COVID-19 je ušla u Srbiju u momentu kada su u toku bile pripreme za predstojeće izbore. Ovo je uticalo na ton i prihvatanje svih mera, kao i na percepciju svih donetih odluka. Građani nisu uspeli da u potpunosti odvoje odluke države kao mere predostrožnosti od politike. Ovo se vidi i u činjenici da većina građana Srbije smatra kako je epidemija COVID-19 zloupotrebjavana u političke svrhe. Nezadovoljstvo građana Srbije načinom na koji su bili obaveštavani je izrazito visoko.

Dr Tatjana Mamula Nikolić

Mr Mirjana Nećak